

ZENICA - TEATAR U GRADU, GRAD U TEATRU

Piše: Mladen Bičanić

„Drang nach Westen“, odnosno u prijevodu „Prodor na Zapad“, predstava odigrana šeste večeri takmičarskog programa 33. Susreta pozorišta/kazališta u Brčkom, svojom je formom, sadržajem i temom otvorila nekoliko vrlo zanimljivih pitanja suvremenog bosanskohercegovačkog kazališta. Nastala je u Bosanskom narodnom pozorištu u Zenici, po ideji i u režiji Lajle Kaikčije a prema tekstu Dragana Komadine, dramaturga, dramskog pisca a povremeno i redatelja. Glavno lice u komadu je grad Zenica, njena pomalo idealizirana prošlost, surova stvarnost i maglovita, nejasna budućnost. Zenica, naime, nije više ono što je bila, gigant – željezara, samo je sjenka nekadašnjeg ponosa ovoga grada, a njeni stanovnici, prije svega njena mladost, masovno odlazi „trbuhom za kruhom“, u inostranstvo, to je taj „Drang nach Westen“, o kojem progovara Komadina u svom novom komadu. S odlaskom žitelja grada isprepletena je i turobna sudbina izbjeglica s Istoka, mahom iz Sirije, njihove kolone također prolaze pozornicom na video – zidu, koji je u stvarnosti prozor kroz koji osluškujemo dah i miris grada, a u sobi iz koje se, upravo u tom prozoru, zrcale slike tog sve teže shvatljivog svijeta u kojem živimo, događa se drama jedne porodice čiji članovi sve to proživljavaju i čija intima također nosi dramski narativ. Predstava je proizvedena u koprodukciji zeničkog pozorišta i srodnih kulturnih manifestacija i festivala u tom gradu, i to je poučan primjer kako se može pripremiti jedna predstava. Ona je ujedno i primjer kako se promptno i u pravi čas reagira na zbivanja u svijetu i oko nas, pokazuje da se u ovom teatru itekako ima sluha za bilo vremena i damar povijesti koju proživljavamo, ali i vjere i pouzdanja u mlade stvaraoca da takav projekt mogu iznijeti na scenu.

Dragan Komadina već je dobro poznato ime u kazališnom miljeu Bosne i Hercegovine, njegova je hit – predstava „Ajmo na fuka“, on je i priznati pedagog, radi kao docent na dramaturgiji sarajevske Akademije scenskih umjetnosti a i umjetnički je savjetnik Hrvatskog narodnog kazališta u Mostaru. Otuda nije čudo da je upravo Mostar glavni lik, središnje mjesto spomenute predstave, kao što se Zenica ukotvila u komadu „Drang nach Westen“. Komad je, kako zapaža i sam autor u programskoj knjižici predstave, s jedne strane uronjen u svijet medijskog ludila, globalnog terorizma, zapadnog licemjerja i

ksenofobije, no on je prije svega nastojanje da se progovori o intimi jedne obitelji koja se, stjecajem historijskih i društvenih okolnosti, a unutar raskola koji potresa grad njihove mladosti, više ne snalazi u tom novom svijetu koji odbija prepoznati i prilagoditi mu se. Ovaj komad, piše Komadina, „prodire i do vječnih, gotovo lirovskih kušnji i trvenja u odnosu bolesnog oca i njegovih kćeri, nudeći izlaz u jednoj iznimno naglašenoj naglašenoj paraleli s epilogom iz Čehovljevih drama punih lažnog optimizma. On implicitno otvara i temu ugroženog sekularizma i površnog odnosa prema vjeri, ali je i poligon za vječne ljudske samooobmane i slabosti zbog kojih se najlakše i možemo identificirati s ovo petero likova.“

Zenička predstava, međutim, otvara još jedno, unutar bosanskohercegovačkog teatra uvijek osjetljivo i bolno pitanje – odnos pozorišnih kuća s ovih prostora prema suvremenom domaćem dramskom rukopisu. Zapanjujuća je ali tvrdoglavu činjenica da su posljednje tri predstave na 33. Susretima pristigle upravo iz Zenice, u proizvodnji tamošnjeg teatra ili kao plod koprodukcija, sasvim svejedno, i da su sve tri, odigrane dakle četvrte, pete i šeste večeri brčanskog festivala, temeljene na tekstualnom predlošku mladih, suvremenih bosanskohercegovačkih dramatičara. Podsjetimo: uz „Drang nach Westen“, Dragana Komadine iz Mostara, to su „Kad bi naglas govorili“, Adnana Lugonjića, dramaturga i dramskog pisca iz Sarajeva, i „Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali“, Tanje Šljivar, (u koprodukciji s Kamernim teatrom 55 iz Sarajeva) izuzetno darovite mlade dramatičarke iz Banje Luke. Kako to da Bosansko narodno pozorište u Zenici može, a druga, također „narodna“, pozorišta u BiH ne mogu, ili teško uspijevaju postaviti domaće dramsko djelo na pozornicu? Da i ne spominjemo da im je to, uz ostalo, i zakonska obaveza.

Zenica se tako, uz to što je postala glavni junak jednog pozorišnog komada, uspela i na pijedestal prvog promotora suvremenog bosanskohercegovačkog dramskog pisma, a to je pozicija do koje se dolazi uz puno odricanja i uloženog truda, što ne ostaje nezapaženo, prije svega, u njegovanju repertoarske politike i kazališnog profila produciranih predstava. Njihovo gostovanje na brojnim festivalima u BiH i u Regionu i pažnja s kojima su praćene samo su potvrda opravdanosti odabranog puta.

GLOBALNA PRIČA U MALOM MIKROKOSMOSU

Piše: Srdjan Vukadinović

Svaki struktturni segment južnoslovenskog regiona pati od raspredanja globalnih tema i načina njihovog razrješenja. Gotovo da nema pojedinačno svakog od južnoslovenskih društava, a da ne smatra za sebe da je najvažnija tačka na svijetu prema kojoj su okrenuta sva interesovanja. Refleksom globalnih priča i globalnih dešavanja na jednu običnu porodicu bavi se i predstava „Drang Nach Western“ ili „Prodor na Zapad“ autora Dragana Komadine i rediteljice Lajle Kaikčije. Pomenuti komad nastao je u produkciji BNP Zenica, koje inače ima poseban senzibilitet u njegovanju domaćeg dramskog teksta i djela domaćih autora.

Migrantska kriza sredinom druge dekade trećeg milenijuma pogoda one koji neće da slušaju diktate moćnih, odnosno jedinog međunarodnog policajca i koji su izloženi egzodusu svojih stanovnika. Tijelo malog sirijskog dječaka Aylan Curdija je postalo sinonim globalne migrantske krize i patnji miliona izbjeglica i migranata čiji su domovi razorenici. Bježe oni od ratnih strahota u svojoj ili svojim zemljama na isti onaj način kao što su kolone izbjeglica napuštale Bosnu i Hercegovinu prije više od dvije i po decenije, tražeći neki bolji i dostojanstveniji svijet.

Upravo egzodus izbjeglica, mali dječak Aylan, patnje i krijućenje migranata su polazne strukture zeničke predstave koja je prikazana na XXXIII Susretima pozorišta/kazališta BiH. Refleks tih zbivanja na jednu bosansku porodicu, koja živi u Zenici, je daljnja nadogradnja ideje o surovosti migrantskih kolona i ruta kojima prolaze unesrećeni ljudi. Napuštaju, do momenta dok prvi projektil nije ispaljen, zemlju(e) u kojima su do tada obezbjeđivali dosta solidnu egzistenciju. Neki drugi ljudi iz nekih drugih zemalja, vođeni interesima rata i kapitala, počeli su da im pričaju priču o tome da ne žive dobro i da su mnoga njihova prava ugrožena. Pokušali su da oh kloniraju u surrogate koji ne treba da vjeruju svojim očima i svojim stanjima koja su do tada živjeli.

Jako brzo se pokaže što je interes moćnih vojnih mašinerija i krupnog kapitala. Ali, virus je uhvatio po istom modelu mnoge zemlje ne samo južnoslovenskog prostora, nego i nekih drugih regiona. Zapad tada postaje sinonim za bolji život. Hrle nekada ljudi iz pomenutih sredina ka ambasadama zapadnih zemalja da dobiju vize za neku od njih vidjeći samo tamo izlaz i rješenje iz životne kataklizmatičnosti. Umjesto pred stranim ambasadama izbjeglice sredinom druge decenije trećeg milenijuma čekaju ispred granica pojedinih zemalja, koje su opasne bodljikavom žicom ili zidovima sagrađenim od drugog materijala, da uđu u nešto i nekoga ko je i što je sinonim Zapada.

Euforično raspravljujući o globalnim problemima i ugrađujući svoju svijest u eventualno njihovo rješenje i izlaze iz kriza koje nastupaju, mnogi su zaboravili na svoju porodicu i probleme koje pojedini njeni članovi imaju.

I u Šefikovoj (Izudin Bajrović) porodici pojedini članovi žele da prođu na Zapad, dok drugi tako nešto ne podržavaju. Na taj način se priča i konfrontacije sa globalnog nivoa prenose u jedan mali mikrokosmos koji određuju osim oca i dvije kćerke (Sabina i Sanja), i dva zeta od kojih je jedan potencijalni (Džemo i Amar).

Za sve ono što je prouzrokovalo savremeni egzodus i želju da se napuštaju svoje zemlje postoje krivci. Krivci su namjerno doveli u vezu kolonijalizam i imperijalizam Zapada, sa fundamentalističkim ideologijama. Na isti način i istu grešku ni smije napraviti mali mikrokosmos. Isto ono što Evropa iliti Zapad može i mogu napraviti i što treba uraditi je da zaštite sebe i što veći broj drugih, uključujući i izbjeglice koje su žrtve međunarodnog, čitaj zapadnog, nasilja kako bi ih integrisali u države u koje dolaze. Tako i Šefik pokušava da preduzme sve ne bi li pokazao da je iluzija maštati o prodoru na Zapad.

Otvaramići prozor svoje sobe naglašava da on gleda na Zapad. A Zapad je za mnoge građane Zenice, u koju je radnja i smještena, bila željezara koja je obezbjeđivala kvalitet života mnogim građanima onakav o kakvom oni danas maštaju na Zapadu. Mnogo je željezara i mnogo je zapada bilo u svim strukturama južnoslovenskog društva koje su omogućavale nivo kvaliteta života, kakav se uz ozbiljnu analizu teško može i zamisliti u nekoj od zapadnih zemalja. Uz sve to bilo je prisutno i ono što se zove zadovoljstvo životom, a što je pod uticajem diktata moćnih nestalo. Povratiti voljne momente je predušlov iskoraka ka napretku društva. A Šefik to pokušava, u zeničkoj predstavi, ističući da je on živio „u svoj vakat“ na Zapadu i da mu je to omogućavalo dostojanstvo i zadovoljstvo.

Uspjela je zenička predstava „Prodor na Zapad“ da zainteresuje festivalsku publiku. Propraćena je u jednom dahu. Emocije su proradile bez suzdržavanja kod mnogih, a pogotovo onih koji su imali putešestvije slično onom na koje je bio krenuo sirijski dječak Aylan. Scena ih je vratile u godine koje su otiske u nepovrat tako da predstava Bosanskog narodnog pozorišta, ako obiluje nečim u dramatskom smislu, onda je to relativna ujednačenost glumačke igre uz vjernu rekonstrukciju većine zamki izbjegličkog puta, koji je za južnoslovenske prostore bio nepotreban i nije doveo do boljeg stanja u društву. Naprotiv!

PRECIZNA I TAČNA JEDNOČINKA

Piše: Kemal Bašić

Glumci ansambla BNP Zenica, pojačani Izudinom Bajrovićem, odigrali su komad čija se radnja događa u malom zeničkom stanu, a trebala bi biti slika prosvjetne savremene bosanskohercegovačke porodice. Ta porodica određena je, naravno, vremenom u kojem živi, a njihova svakodnevница upravljana je njihovim karakterima u jednakoj mjeri kojom je upravljana i svijetom koji im u kuću ulazi kroz televizor. Svakodnevne slike zapada posredovane su u njihove živote električkim strojem za prenos slike i zvuka i one, kako se čini, motiviraju njihove različite poglede na kućni prag, okućnicu, dvorište, njihov grad, zemlju i na kraju kontinent. Ako bi kojim slučajem porodici, čiji je centar otac Šefik, nestalo struje mi ne bismo imali ovaj komad i ono što se u njemu događa. Možda bi tada likovi dopustili sebi da izrastu i iznesu potencijal koji u njima sigurno postoji i koji od početka predstave bode publici oči, ali na kraju ne izade pred nju do kraja.

U tom malom zeničkom stanu žive Šefik i njegove kćerke Sabina i Sanja sa svojim partnerima Džemom i Amarom. Puno ljudi za mali stan. Likove iz te gužve upoznajemo kroz njihove monologe, koji funkcioniraju kao pasaži između odvojenih scena. Prolog i epilog pripadaju Šefiku, ocu, i on postavlja okvir komada. Sve ono između tih pasaža je zapravo slika, a ne dramska radnja. Situacija u koju nas Šefik u prologu uvede suštinski je jednaka situaciji kojom predstava završava. Dakle, ovo je drama u kojoj nemamo pravu dramsku radnju, već njen privid, ovo je drama koja ne donosi promjenu već konstataciju. Kakva je onda to drama? Upravo ona koja svojom formom sugerira svijet u kojem se živi. U tom

smislu precizna i tačna jednočinka. Dramski oblik stvoren za naše vrijeme. To je forma koja ne dopušta likovima ništa više osim toga da trpe siže. Oni ne mogu ništa promijeniti i u svijetu jednočinke, lik je uspio onda ako osvijesti svoje nepromjenjivo stanje i iskomentariše ga, ili još bolje, ako uprkos svom saznanju nastavi iz sebe, iz svog karaktera, prkosno voditi unaprijed izgubljenu bitku. To je ono čudnovato i specifično ljudsko, i zapravo, jedino ljudsko što jednočinka može ponuditi. U tom smislu ovaj komad funkcioniра i lik koji je osvijestio sebe i koji ima ovu liniju je otac, Šefik. Naravno da nije slučajno da upravo on zadaje okvir. *Drang nach Westen* parafraza je germanске imperijalističke (i rasističke) mantere *Drang nach Osten*, (zanimljivo je da forma jednočinke nastaje otprilike u vrijeme kada i ta fraza), ali se mora reći kako ona osim jake pozicije teksta, što naslov jeste, ne ponudi skoro ništa više osim jedne poluuspješne doskočice koju u nekom trenutku međusobno potroše dvije sestre.

"*Drang nach Westen*" dramski je tekst koji se odredio svojom formom uprkos vidljivom autorovom trudu da likove gradi i od njih napravi više od onoga što u svijetu koji se predstavlja mogu biti. I tu možda leži vrijednost ovog komada, u tome, dakle što je autorovo htijenje po mogućnostima realizacije jednako onim htijenjima koja vidimo u likova unutar drame. Bilo bi zanimljivo ove skice likova vidjeti u drugačijoj dramskoj situaciji i vidjeti ih u kontekstu koji bi im dopustio djelovanje i promjenu, no budući da se želi baviti svakodnevnicom i savremenostima, njihova sudbina ne može biti ništa drugo osim ove koju smo na sceni vidjeli. Prazna, bez privida mogućnosti promjene, konstatacija svijeta koji ljudima ne nudi ništa osim da trpe.

RASPADANJE JEDNE PORODICE

Piše: Elvis Ljajić

Šesti dan XXXIII Susreta pozorišta/kazališta Bosne i Hercegovine u Brčkom gledali smo predstavu Drang nach Westen, koju je po dramskom tekstu **Dragana Komadine** režirala **Lajla Kaikčija** i koja je svoju premijeru doživjela na ovogodišnjem Festivalu bosanskohercegovačke drame u Zenici.

Glumci su izvukli maksimum od onoga što im je ponudila drama, pri čemu valja naglasiti kako se mlađi glumci dobro snalaze u igranju sa sjajnim **Izudinom Bajrovićem**.

Scenografija i kostimografija **Sabine Trnke** je sjajna. Zid stana je napravljen od kofera, na njemu se nalaze još i prozor, koji gleda na zeničku željezaru, a tu su i izlazna vrata. I metaforički ali i doslovno, svaki odlazak razara krhkou porodicu, odnosno dom. Ovo rješenje sjajno korespondira sa onime što je osnovna tema ove drame i predstave: raspadanje jedne porodice.

Raspadanje porodice, naravno, nije nova tema, ali je zanimljiv način na koji se u ovoj predstavi tematizira. Porodica, koju čine otac **Šefik (Izudin Bajrović)**, starija kćer **Sabina (Uranelia Agić-Burina)**, njen muž **Džemo (Saša Handžić)**, mlađa sestra **Sanja (Lana Delić)** i njen momak **Amar (Enes Salković)** nudi sjajnu mogućnost komentiranja odnosa među parovima, ali i dodatno usložavanje odnosa unutar svakog para. Pri tome lik oca, kao centralna figura porodice, koji je, kroz svoja sjećanja, živi dokaz postojanja i sretnog života u Bosni i Hercegovini i Zenici, sukobe suprostavljenih parova ublažava, ne dozvoljavajući im da dođu do tačke nakon koje nema povratka. Ishak, beba starije kćerke i njenog muža se ne pojavljuje na sceni i to je sjajno rješenje jer na taj način ona postaje univerzalni simbol neizvjesne budućnosti. Podsjećam, Sabina pristaje da napusti dom i domovinu samo zbog izvjesnije budućnosti svojeg djeteta.

Međutim, odnosi među likovima se ne uspostavljaju, djelomično i zato što se likovi i ne uspostavljaju kao pravi dramski, već kao skice ili u najboljem slučaju kao tipovi. Kao takvi oni potpuno odgovaraju načinu na koji se obradilo ono što se u predstavi (nije) dogodilo. Likovi ne razgovaraju, oni razmjenjuju informacije, likovi se ne obraćaju jedni drugima, već izgovaraju parole. Na taj način se sjajno pokazuje otuđenost koja postoji u (ovoј) porodici, ali i u društvu.

Najveći problem ove predstave, koja je inače solidna, su monolozi. Ono što je trebalo da se na sceni dogodi, ono što je trebalo da se uspostavi na osnovu odnosa među likovima, na osnovu dramskih radnji, daje se likovima da izgovore. Na taj način ključne stvari posredno saopštavaju publici umjesto da nam se pokažu. Tako recimo, ne bismo znali da jedan lik mrzi drugog lika dok on to u monologu ne kaže. Ili, ne bismo znali da je liku teško, dok ne kaže da mu je teško.

Vremenski okvir u kojem se dramska radnja dogodi je smješten između dvije utakmice baraža, u kojem se dogodi i teroristički napad u Parizu, paralelno sa stalnom izbjegličkom krizom. Onako kako je i vremenski okvir potpuno vanjski, tako se i likovi zasnivaju na vanjskom, iako imaju sjajan potencijal da sve ono o čemu govore, i sve ono šte se kroz njih treba prelomiti, osvijetle iznutra, osobno. Umjesto toga, imamo vanjsku perspektivu i mlako ispričanu ozbiljnu ljudsku životnu priču.

U suštini, riječ je o predstavi koja pokušava da se bavi aktuelnim događajima, koja želeći da objasni izbjegličku krizu, odlazak mlađih iz Bosne i Hercegovine, propadanje Zenice, terorizam, pri tome ispusti mogućnost da se pozabavi porodicom koja se raspada.

Saša Handžić, glumac je Bosanskog narodnog pozorišta iz Zenice koji je do sada proživio mnogo iskušenja i životu, od izbora profesije, borbe s teškom bolešću, izbora životne suputnice, do zaposlenja u matičnom teatru rodnoga grada. U predstavi „Prodor na zapad“ igrao je lik zeta Džeme, s kojim se, kako kaže, i on u stvarnom životu često može složiti. Život u Bosni smatra kao igru bez granica gdje samo ljudi sa najjačim živcima mogu opstat i živjeti normalno. No, ipak se ne odriče svoje rodne Zenice i ne planira „prodor na zapad“. Barem za sada.

Igrate zanimljivu ulogu u predstavi, ali imate i zanimljive osobne stavove o životu u našoj zemlji. Opišite nam kako ste vi doživjeli lik koji glumite.

Sretan sam što imamo neki tekst koji govori o mom gradu, o sadašnjem trenutku, o malim običnim ljudima koji tu žive i koji nemaju perspektivu, ali ipak pričaju univerzalne priče. Moj lik u jednom momentu izgovara da je stranac u svojoj zemlji i ja to zaista smatram i za sebe, da sam stranac u svojoj zemlji. Rođen sam u Zenici i roditelji su mi odatle, ali u svojoj zemlji ja na popisu stanovništva moram biti „ostali“ jer ne pripadam ni jednom nacionalnom korpusu. Povod za ovu predstavu nije tako lijep, ali sam u istom momentu ponosan što sam dio te ekipe koja će na neki način dokumentovati ovaj sadašnji trenutak, jer zaista smatram da pozorište ne može da postoji samo za sebe. Moramo da gledamo gdje živimo, kako živimo i kako živi taj obični mali čovjek. I ova predstava je, ustvari, jedan dokument o Zenici. Možda nikada niko više neće uzeti ovaj tekst da radi predstavu po njemu. Možda mu neće biti zanimljiv. Ali ja sam sretan što sam bio dio te ekipe koja je to uradila.

Kako su likovi u predstavi imali različite stavove o životu u Bosni, tako i Vi koji ih igrate također različito gledate na istu problematiku. Prokomentirajte nam to malo.

Evo moj lik cijelu predstavu pokušava da ode iz ove zemlje, ali ja sam njega na probama branio jer ja smatram da taj Džemo, da on najviše od svih njih voli tu Bosnu i Hercegovinu, ali jednostavno ne može da je prihvati onakvom kakva je ona sada. Ne može da prihvati zemlju koja je izmučena ratovima, tranzicijom, koja je jako siromašna.... Tako da suštinski mislim da mi na svoj način svi volimo ovu zemlju, ali nekako se svi isto ne snalazimo u njoj. Također moj lik u predstavi je završio i fakultet. Dakle očekivalo bi se da on nešto radi, da privređuje, međutim on je potpuno zaokupljen tim svojim mislima i lošom situacijom kako u gradu tako i u državi, pa tako čak nema snage da radi i rođenog djeteta ide da se zaposli, pa makar da bude konobar ili bilo šta drugo, ali da na neki način doprinese zajednici. A vidimo da je prikazana jedna obična zenička porodica. Ja porodicu smatram, i tako smo učili u školi, da je to osnovna celija društva. Dakle kada je ona razorena tada ni ovo društvo ne može da bude ništa bolje.

Likovi u predstavi su ispričali svoje sudbine i svoje živote. Evo i vi ste za okruglim stolom također iznijeli svoje priče iz Zenice, Sarajeva, Tuzle, Brčkog. Bila je to jedna svojevrsna grupna terapija samosažaljevanja. Evo prilike da progovorimo i riječ dvije o tome kako izgleda glumački život danas u ovoj zemlji?

Pa realan glumački život danas u Bosni i Hercegovini je kao da sam zaposlenik u Željezari. Dakle, mislim da nisam uopće na nekoj višoj razini. Jednostavno smatram da i ja radim svoj posao kao što neko na visokoj peći tali taj čelik i prehranjuje svoju porodicu. Nažalost, mi smo društvo u kojem nemamo

Saša Handžić, glumac

ŠTO VIŠE ZNAŠ SVE TE VIŠE SKLANJAJU

Razgovarao: Mario Ivkić

uspostavljen sistem vrijednosti, tako da su nam neke pogrešne stvari isplivale na vrh a istinski rad i istinske vrijednosti se ne poštuju i nekako guraju pod tepih. Imam osjećaj da što više zaš sve te više sklanjaju.

Može li glumac danas u BiH biti zvijezda?

Ja mislim da na ovim prostorima nema zvijezda i nikada ih nije ni bilo u tom smislu kako neki to doživljavaju. Na žalost u posljednje vrijeme vidim na akademijama da dosta mladih glumaca koji dolaze, odnosno ljudi koji upisuju tu akademiju, dođu iz nekih pogrešnih motiva, jer očekuju da će to biti neki crveni tepisi, da će oni zaraditi neke ogromne pare, da će snimati filmove u Hollywoodu... Nažalost samo par glumaca iz BiH ima tu sreću da je snimalo s svjetskim zvjezdama. Ne mislim da mi nemamo kvalitet, nego jednostavno za to treba neka doza sreće.

Je li veća sreća postati globalno popularan i otici negdje da glumiš sporedne likove ili ostati u svojoj zemlji pa glumiti onako kako najbolje znaš?

Pa zavisi kako to gledate. Ja sigurno ne bih bio sretan, pa vjerovatno zato nisam nikuda ni otišao nego u svom gradu pokušavam da govorim o problemima koji nas se sviju tiču. Tako da mislim da ne bih bio sretan, a ne znači da netko drugi od mojih kolega ne bi. Možda bi on zaista bio sretan da ode vani i da zaradi neke ogromne novce.

Za kraj, po običaju, bilo bi dobro da čujemo riječ dvije o vašim dojmovima na reakciju brčanske publike. U nekoliko navrata prekidali su Vasw aplauzom, posebno na vašim replikama.

Ja već duži niz godina dolazim u Brčko i dobio sam nekoliko nagrada ovdje i stvarno mislim da brčanska publika iz godine u goodinu sve bolje razumije teatar i sve bolje može da prepozna istinski vrijedne radove. I zaista, to sam rekao i prije tri godine kada sam primio nagradu, da smatram da bi Brčko moralо da konačno dobije svoje pozorište i da ne budu ovi Susreti onako neki incident nego da zaista ovi ljudi pozorište doživljavaju kao svakodnevnicu. Brčko kao grad i ova publika zaslužuju da imaju kontinuirani repertoar i priliku da u svom gradu stalno gledaju predstave.

Lajla Kalkčija, rediteljica

OVAJ KOMAD ĆE KASNije BITI VIŠE CIJENJEN I SHVAĆEN

Razgovarala: Danijela Regoje

Priča o dječaku Aylanu čije je tijelo nađeno na obali, bila je zapravo emotivni okidač koji Vas je ponukao da počnete tragati za teatarskom artikulacijom izbjegličke krize?

Da, prvenstveno te slike, ali i kompletne izbjegličke kriza koja je zahvatila Evropu prošle godine u ovo doba, jesen-zimu. Uz to se nadovezala naša lična drama posebno vezana za Zenicu i za veliki odliv ljudi iz tog grada, koji su u tom masovno počeli da napuštaju svoje domove. Tako su

kompletne mlade porodice odlazile u Njemačku i započinjale тамо неки novi život. Tako da su te dvije priče, koje su se ispreplele u ovom tekstu i u ovoj predstavi, i prikazane.

Predstava je, dakle, podstaknuta problemom sirijskih izbjeglica, ali je radnja smještena u jednu običnu zeničku porodicu i kroz priču o lokalnom problemu mi vidimo čitav jedan globalni problem, što pokazuje još jednom - da bi nešto bilo globalno, mora prije svega biti lokalno?

Naravno, to je uvijek tako i ja mislim da se tu publika može itekako pronaći kada ispričate neku univerzalnu priču. Karakteristično za ovu dramu jeste da se sva drama, ustvari, dešava prije nje. Mi gledamo posljedicu drama koje su nam se dešavale ranijih godina, a kulminirale su tom velikom izbjegličkom krizom. Zato se i pitamo kakav je ona uticaj imala na same naše ljude ovdje. O tome govori predstava, time se bavimo. Mi nemamo klasičnu dramu na sceni nego imamo više promišljanja ljudi, priče njihove unutrašnje koje su ovdje ispoljene i one njihove unutrašnje drame koje preživljavaju pokušavajući ustvari preživjeti ovaj teški period u kojem danas žive.

Zapravo, ova priča je odraz vremena u kojem živimo?

Naravno, drama o našem vremenu, ali, kažem, mi u ovom komadu, zapravo, gledamo posljedice te drame. Znači, nije klasična dramska radnja, jer sve se već desilo prije nego što mi počinjemo ovu priču tako da mislim da je to sve ono o čemu mi razmišljamo, o čemu svakodnevno razgovaramo na kafama, na poslu, kod kuće, gledamo na tv-u... Ovdje se sve to pokušalo ispričati, a ustvari nismo u stanju ništa da promijenimo, kao što se ništa ne mijenja ni u ovoj porodici na sceni.

Gоворили сте малојас о тим масовним оdlascima у иностранство цијелих породица из Zenice. Колико сте истраживали за овај комад, јесте ли имали помоћ надлеžних službi, попут статистичких завода, које би вам дали неке прецизније податке? Да ли сте уопште дошли до првих података, колики је проценат оних који напуštaju земљу?

Mi smo zaista pokušali da dođemo do pravih podataka, posebno za Zeničko-dobojski kanton. Međutim, dobili smo samo neke, poprilično uopštene, informacije. Uglavnom, činilo nam se da se svi prave da se ništa ne dešava. Ogroman broj ljudi upisuje kurseve njemačkog jezika i ogroman broj ljudi napušta grad i seli se. Saznali smo da postoje i mnogi linkovi preko interneta i facebook stranice koji pomažu mладим ljudima da odu i da se snađu u Njemačkoj ili nekoj drugoj evropskoj zemlji. A o tome zvaničnih podataka nema. To se ne vodi, niti tretira kao neki problem, zbog toga smo vrlo malo, prije svega oskudnih informacija, dobivali od javnih ustanova.

Кајете да велики број лjudi upisuje курсеве njemačког језика, ћели отићи у ту европску земљу. Је ли због тога и назив драме на njemačком - "Drang nach Westen" ?

Ima to naravno veze, ali mislim da je autor ove drame, Dragan Komadina, bio potaknut jednom Hitlerovom

opaskom - proboj na Istok, koju je on „preveo“ proboj na Zapad. I to je zapravo uticalo na sam naziv komada.

Sva se radnja događa za jedan vikend i to ne bilo koji, već onaj kada su se desili teroristički napadi u Parizu, ali i kada je Bosna i Hercegovina igrala fudbalsku utakmicu sa Irskom.

Sve je to sticaj okolnosti. Dragan još nije bio završio dramu kada se desio 13. novembar i ti napadi. Bili smo na početku rada na drami kada se desio taj 13. novembar, koliko god strašan bio i koliko god nas je potresao, shvatili smo da on mora postati dio naše drame i da je to još jedan pokazatelj da je ono čime se bavimo dobro, da smo na pravom putu, da je to naša svakodnevica koju pratimo i koja nas pogađa i s kojom se svakodnevno suočavamo. Znači, tragedija na svakom koraku, na svakom TV ekranu, iz svake vijesti izlazi - s toga smo se pitali kako to utiče na jednu prosječnu porodicu.

A utakmica?

Naravno, sve se desilo sasvim slučajno. Mi nismo mogli predvidjeti šta će se desiti ni sa utakmicom, ali je tako sve išlo u prilog drami da ta velika očekivaja budu iznevjerena pa tako i s tom utakmicom, a onda se i ta strahota koja se desila u Parizu poklopila s utakmicom, ali i sve drugo što se dešavalо tada. Tako da smo i to iskoristili da ubacimo u dramu, a onda smo ubrzo poslije toga imali premijerу.

I u samoj utakmici mnogo je simbolike. Kao da daje razloge zašto ostati?

Taj patriotizam koji je najviše izražen upravo na tim fudbalskim utakmicama bio je jaka metafora za ono što nas drži ovdje i taj naš patriotizam i želja za pobjedom i želja da napredujemo, želja da idemo dalje... Ali situacija se tako posložila da ništa nije išlo u prilog ovim likovima koji su na sceni.

Pomenuli ste te vijesti koje se plasiraju sa TV ekrana i medija generalno. Autor ove drame, Dragan Komadina, kazao je da drama, osim o stvarnom životu i svijetu, donosi priču i o medijskom teroru?

Pa naravno. Mislim, jedna predstava ne može o svima i o svemu progovoriti, ali smo pokušali nekako da i to bude u jednom podtekstu - koliko su mediji sveprisutni u našim životima i koliko nas „kroje“ i utiču na naše sudsbine, na naše živote i koliko dodatno, našu dramatičnost koju nosimo još od rata, pojačavaju i stvaraju jednu opštu psihozu koja se prenosi u sve naše domove.

Vrijednost ove drame je i u tome što je Zenica dobila svjedočanstvo jednog vremena koje će ostati narednim generacijama?

Ja se nadam da će ovaj komad biti kasnije više i cijenjen i shvaćen, jer svemu onom što nam je sveže i što osjećamo kao svakodevno, ne pridajemo veliku važnost, ali sigurna sam da će se u budućnosti na ovo posmatrati kao na jedan vrlo važan fakat, na jedno obilježje vremena. Ovo je bio naš mali doprinos, ali se nadam da će to značiti i gradu i pozorištu, ali i samoj bh teatarskoj sceni.

PRIČATI RADI PRIČANJA

Piše: Tihomir Bijelić

Treba li nam sjaj sunca da bismo ostali budni? Može li se sunce zamijeniti mjesecom? Može li se...? Što? Kukati? Za čim, za kim. Imati, a nemati. Uvijek je pitanje što imati, a što nemati. Koliko nam treba to što nemamo, odnosno koliko nam ne treba to što imamo? Kad imamo sve, nismo sretni. Kad nemamo ništa, nismo sretni. Pričamo da se priča. Hoćemo naprijed, a sve nas vuče nazad. Htjeli bi biti najjači, a pokazuјemo slabost. Pričamo da se priča. Treba li nam više? Treba, a kad to, treba, zapne, onda su drugi krivi. A mi pričamo, jer pričamo da se priča. Uđem u čekaonicu, ona prazna. Pomicam, pa gdje sam. Nigdje. Bijeli zidovi. Sjedalice i nikoga, a prije toga pričamo da se priča. Trebala nam čekaonica. Valjda zato što se zove čekaonica.

I čekamo. Koga ili čega ili što? Opet nešto o čemu ćemo pričati da se priča. Nikada nismo zadovoljni, nikada sretni, nikada do kraja ispunjeni duhom budućnosti. Ah ti duhovi, oni su nestalni, oni jednostavno dođu i odu. Kao djeca. Rode se, školju i odu. Tako i duhovi, dođu, pohode nas i odu. I mi opet kao djeca, kupi mi tata auto, pa se s njim zabijem u zid. Tko je kriv? Naravno - zid. Što se stvorio tamo? Bolje je bilo bez njega. Tako i djeca. Kupi mi... Ti kupiš. Ono se igra dva dana i kaže hoću novo. I stalno se sve vrti u krug. Nešto bi htjeli, a ne znamo što. Vrijeme nam izmiče. Sve je bliža nova godina. Neki je slave, neki ne. Nekima je preskupa, nekima...

I opet se sve vraća na početak. Da sam odmah na početku napisao što trebam reći, ne bi bilo smisla. Nema ni sada. Ako otvorim karte kakva je to igra. Oni koji shvate priču shvatili su bit života i duh budućnosti. Oni koji je ne shvate jednostavno će podviti rep i otići, tražeći ono nešto što misle da im pripada, a u stvari je samo varka duha budućnosti. I opet će sjesti u čekaonicu i čekati. I pitati se zašto su je gradili kada nema svrhu, osim da služi za čekanje. I opet će se pričati da se priča, jer jedino tako ćemo maskirati svoje idole koji nisu dorasli priči da se priča i koji nisu učinili ništa da priča ima smisla. I opet će se pričati da nam to treba, jer kako je to imati nešto, a nemati ono drugo, što prati prvo. A to što će ono prvo imati samo dimenziju maske, sjedalice i čekaonicu u koju će ući netko ili nitko, pa koga je za to briga. I zato vam neću reći što je pisac htio reći.

Ljudi traže bolje mjesto za život

Razgovarala: Sanita Jerković Ibrahimović

U sinočnjoj predstavi Bosanskog narodnog pozorišta Zenica „Drang nach Westen ili prodor na Zapad“, glumica Urabela Agić Burina igrala je Sabinu, mladu ženu, koja iako to nije željela, radi „boljeg“ života za svog sina u budućnosti, a na nagovor supruga Džeme ipak odlazi u Njemačku.

Predstava govori o izbjeglištvu, tragediji ljudi koji se spremaju napustiti svoju zemlju. Kako tokom predstave doživljavate svoj lik?

Generacija sam one ratne srednje škole i dosta mojih kolega je otišlo iz BiH poslije rata. Sada sve više srećem ovo nešto poznanika koji su ostali, a koji i pored toga što imaju zaposlenje žele da odu van zemlje. Bez obzira što imaju redovna mjesečna primanja nezadovoljni su stanjem u državi i cijelokupnom atmosferom. Posebno ču istaći Zenicu koja je već dugi niz godina najzagađeniji grad u Europi. Sve se više rađa bolesnih beba, sa deformitetima, ljudi oboljevaju od karcinoma i jednostavno moraju da sele na drugo mjesto. Traže bolje mjesto za život. U predstavi smo malo dotakli tu temu zagađenja vezano za Željezaru.

Da li je i koliko pozorište mjesto gdje se može nešto učiniti da se to sprijeći?

Igramo ono što nas okružuje i mislim da su ljudi svjesni toga. Samo podsjećamo na to. A kako možemo nešto promjeniti, ne znam.

Kroz predstavu se govori da je Sabina, lik koji igrate, a koja se spreme da sa suprugom i sinom napusti svoju zemlju, već prije, kao djevojčica, sa majkom i sestrom bila u izbjeglištvu u Njemačkoj za vrijeme rata u BiH. Da li je to bio razlog zašto Sabina nije željela ponovo da ide tamo?

Zapravo ona u jednom trenutku kaže da bi željela ostati u Njemačkoj ali tada joj je majka odlučila sudbinu vrativši je u Bosnu odakle je ustvari i došla u izbjeglištvu. U tom pubertetskom periodu nije prepoznala da bi možda ona i sestra kao dvije mlade djevojke se mogle adaptirati, nastaviti školovati i živjeti u drugoj zemlji. Vratile su se u ovu našu zbilju gdje je zaista sve teže i teže živjeti. I njen osnovni razlog za odlazak je budućnost njenog djeteta jer je shvatila da je majka na njoj možda grešku napravila. Možda je mogla neki fakultet završiti, napraviti nešto od svog života ali nije, već se vratila u svoju zemlju gdje je srećom dobila posao. Ipak ona prvenstveno i pored toga misli kakvu će budućnost imati njeni dijete u ovoj zemlji.

Urabela Agić Burina, glumica

Ipak, i ovaj put ne odlučuje Sabina kao niti prvi put. Prvi put je odlučila njena majka, a sada suprug...

U ovoj predstavi ona je baš trpni lik.

Da li Vam je bilo teško igrati ovaj lik, naprimjer emotivno?

Zaista jeste jer to je naša zbilja, sve što nas okružuje. Onda još kad to morate i na scenu donijeti, onda je sve na kvadrat. Sve je uduplano.

Da li ste mišljenja da iz Bosne treba ići?

Ipak imam razloga da ostanem bez obzira što je i meni teško. Našla sam neki svoj smiraj i ljepotu. Ali ne krivim ljudi koji žele da odu vani jer ima dosta nezaposlenih i oni ne mogu čekati da im život jednostavno prolazi.

Kako ste se večeras osjećali na brčanskoj sceni?

Preljepo je bilo. Inače ovu predstavu igramo na sceni gdje je publika tik uz nas, pa je još intimnije i bliže. Plašili smo se da li će ova sala da proguta sve to ali prezadovoljna sam zbog činjenice da je publika tako lijepo reagovala i pratila predstavu.

Razgovarao: Mirsad Arnautović

Na ovogodišnjim 33. Susretima pozorišta/kazališta u Brčkom mladi bosanskohecegovački glumac Enes Salković publici se predstavio u dvije predstave i u dvije različite uloge u kojima podjednako ostavlja upečatljiv trag. Pete festivalske večeri sa glumicom Mirjanom Karanović igrao je u predstavi "Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali" a sinoć je opet sa glumačim ansabljom Bosanskog narodnog pozorišta iz Zenice u "Prodoru na Zapad" Salković je ponudio brčanskoj publici glumačku virtuoznost i energiju na sceni koja jednostavno plijeni pažnju.

Za neka od svojih glumačkih ostvarenja u zadnjih nekoliko godina dobili ste značajna priznanja?

Teško je sjetiti se svih ali ova su nezaobilazna - 2011. godine proglašen sam najboljim mladim glumcem 51. MESS-a, na održanom 61. Sterijinom pozorju u Novom Sadu dobio sam nagradu za najboljeg mладог glumca Festivala za ulogu u predstavi "Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali", te nagradu za najboljeg glumca na Međunarodnom festivalu mладог glumca - ZAPLET u Banja Luci za ulogu u predstavi „Dame biraju“.

Kad ste glumački svijet počeli otkrivati?

Još u vrtiću kada mi je, dok sam govorio jednu recitaciju, majka primijetila sjaj u očima. Nakon toga kroz osnovnu školu moj talenat za glumu je prva prepoznačala učiteljica a potom i jedna nastavnica. U srednjoj školi je to već postalo ozbiljnije, od čitanja ozbiljne literature, intezivnijeg odlaska u pozorište do trenutka do kad odlazim u Sarajevo gdje upisujem Akademiju. Sve nakon toga je istorija.

Koji je bio Vaš prvi profesionalni projekat?

To je bila predstava „Kaligula“ u Narodnom pozorištu u Sarajevu gdje veliku zahvalnost za pruženu priliku dugujem rediteljici Lajli Kaikčiji s obzirom sam tad bio tek na trećoj godini sarajevske Akademije scenskih umjetnosti. Nakon toga su se nizale druge uloge i drugi teatri. Prvu profesionalnu ulogu u predstavi nakon završene Akademije sam odigrao u Mostarskom teatru mlađih u predstavi "U traganju za bojom kestena", u režiji Stevana Bodirože, kojom osvajam svoje prve glumačke nagrade. Nakon toga su njegov talenat za ovu umjetnost prepoznali i drugi reditelji poput Olivera Frljića, Dine Mustafića, Gorana Damjanca, Harisa Pašovića u čijim predstavama igrat ključne uloge.

Onda ste višegodišnje lutanje po teatrima prije dva mjeseca zamijenili stalnom pozorišnom adresom u Bosanskom narodnom pozorištu u Zenici?

Upravo to udomljenje u ovom pozorištu dovelo je do saradnje sa glumicom Mirjanom Karanović i uloge u predstavi "Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali" za koju sam ljetos na 61. Sterijinom pozorju u Novom Sadu dobio nagradu za najboljeg mладог glumca.

A sad?

Trenutno igram u deset predstava.

IVO JE TEK POČETAK

Enes Salković, glumac

PRAŽNjenje prostora zenice, tuzle, brčkog...

Priredio: Suvad Alagić

Predstava DRANG NACH WESTEN ILI PRODOR NA ZAPAD Narodnog pozorišta Zenica, rađena po tekstu Dragana Komadine, u režiji Lajle Kaičkije, još jedna je niska u bisernom nizu kompeticijskog dijela 33. Festivala pozorišta/kazališta u Brčkom koja je odlično primljena i od strane publike i od strane referentne teatarske kritike. I ova predstava se faktički uklopila u moto festivala „Potraga za istinom“, jer govori o nama na jedan nov, moderan, žestok, angažiran ali i besprijekorno dramsko-poetski način. Predstava govori o nama, našem pojedinačnom i opštem prokletstvu, našoj izgubljenosti i pogubljenosti u vremenu i prostoru, našoj dezorientaciji, neznanju komuniciranja sa samim sobom i s drugima, sukobima, svađama, mržnjom, migracijama gdje želimo pobjeći u neku drugu zemlju a ne možemo pobjeći od sebe. Predstava glasno govori, ona naprsto urliče o našem nestanku s ovih

prostora, našem nesnalaženju u globalnom poretku, novom svjetskom poretku, o našem usudu da se nećemo, ne možemo, ne želimo ili ne znamo, izvući iz višestoljetnog usuda mržnje, proklestva i razdora, o našem možda i zadnjem raseljenju. Predstava govori, vrišti, kipti od bola bezizlaza, apatije i dizanja ruku od samih sebe, a političari i institucije koje treba da brinu i prebrinu tu brigu, narančino šute. Pojedinačni vapaji nalik na mitske stihove Alekse Šantića „Ostajte ovdje...“, u suštini ne mogu promijeniti ništa, jer iz BiH, svage godine nestane po jedan grad veličine oko 100.000 stanovnika. I niko ne reaguje, i niko se ne uzbuduje, niko ništa ne čini, jer mi se sami ne možemo izvući.

Dževdet Tuzlić, moderator i voditelj okruglog stola koji se održava u foajeu Doma kulture Brčko nakon igranja predstave, ponovo je dao sjajan slagvort za diskusiju aktera okruglog stola: „Prema onome što smo mogli doživjeti

tokom predstave vidjeli smo da su i gledatelji, ovdje u Domu kulture, to na takav način doživjeli da su aplaudirali na mnogo mjesta, da su faktički to doživjeli kao dramu o sebi, dramu po sebi, dramu koja ih se tiče, dramu koju osjećaju, dramu koju žive u sebi, a i eto, sada se našao neko da im to predstavi i na sceni... Ima jedan vic koji govori o nestanku struje. A to je u razgovoru bolesnika, po znacima navoda, društvenih mreža i interneta i tada je bila prava propast svijeta. Dvoje iz te priče razgovaraju i pita jedan drugoga - Pa Šta si radio dok nije bilo struje? 1Pričao sa starcima. I?! Fini neki ljudi..."

Vlado Kerošević: „Ja sam dobio podatak iz Narodnog pozorišta Zenica da je u pitanju devet naslova samostalno i u koprodukcijskim varijantama i na dječjoj sceni. Ne mislim da je to apsolutni kvalitet, da se razumijemo, ali da od devet naslova ima pet kvalitetnih predstava koje svejedno mogu biti prijavljene i konkurrirati na ovome festivalu za kompeticijski program, to zaista puno znači... S druge strane, ovakav angažman zeničkog pozorišta koje takođe ima regionalni festival ne daje opravdanje da pet teatara, zvaničnih narodnih pozorišta, među kojima su narodna pozorišta i ostali, pogotovu iz Federacije, nema niti jednoga domaćeg dramskog pisca na repertoaru u protekloj sezoni koji bi zadovoljio kriterije i propozicije Susreta u Brčkom. To je, mislim, jedna ozbiljna nebriga..."

Enes Salković: „Prije svega, imali smo rat i ljudi su odlažili iz Bosne i Hercegovine. Ali tad niste imali nekog prevelikog izbora, mislim, imali ste - mogli ste otići ili ostati. Ali kada vam neke granate, meci, galeri, padaju, kad ljudi ginu oko vas, normalno da ćete otići. Dvadeset godina kasnije, dakle imamo cikličnost historije, ponovo otići ili ostati - stvar je izbora. Ako imate izbor znači da vam se nešto nudi. Nudi vam se Bosna i Hercegovina takva kakva jest sa svim ovim društveno-ekonomsko-socijalnim anomalijama koje živimo, i imate jednu Evropu, taj famozni Zapad, obećanu zemlju koja je u jednoj nevjerojatnoj krizi. Ali opet, kako je ovdje - svi kažu da je samo da odemo. Ne znam da li ljudi misle da tamo, ono, novac pada s neba i da niko ništa ne radi... Ja znam dosta svojih kolega glumaca, glumica, koji su završili akademiju u Tuzli, Sarajevu, Mostaru i sticajem okolnosti, usuda, sudbine takve kakva jeste, završili su neke večernje medicinske škole i otisli su ljudi da rade kao medicinska braća i sestre, u Njemačku. Što je sasvim legitimno, jer ovdje vam se ništa ne nudi, nemate apsolutno ništa, i zašto bi neko ostao ovdje...“

Miroslav Obradović: „Što se tiče vas (iz Zenice) ne morate da budete tužni. Vi ste čak u boljoj poziciji. Imate fudbal, mi imamo 78 fudbalskih klubova ali nemamo fudbal, vi imate pozorište, mi nemamo, imate mogućnost da, kako ste rekli, da političarima „udarite šamar“, da govorite o njima, mi to nemamo, verovatno bi svašta rekli, pa zato nam i ne daju da imamo pozorište, ima materijala dosta ali nemamo pozorište. Dakle, ne morate da budete tužni, nego radosni na ovogodišnjim Suretim, došli ste sa tri predstave i to je apsolutno uspeh i hvala vam!“

NEPRATEĆI PRATEĆI PROGRAM

Piše: Ž. Milenić

Sticajem okolnosti ove sam godine imao priliku da učestvujem na više koferencijskih filologa i prevodioca u Rusiji – u Moskvi, Krasnojarsku i Jasnoj Poljani. Osim što sam tamo izlagao pratio sam i izlaganja svojih kolega na ruskom i engleskom, što je trajalo od jutra do večeri. Imao sam sve te dane program pojedine konferencije i ravnao se po njemu da ne propustim ni jedno izlaganje niti ostanula događanja tokom tih nekoliko dana koliko je pojedini kulturni događaj trajao. Bilo je to i moj osjećaj poštovanja prema domaćinima koji su mi ukazali povjerenje svojim pozivom, koji su mi osigurali troškove putovanja i boravka. Naravno i prema mojim kolegama koji su imali izlaganja. Zar sam trebao nakon svog izlaganja šetati po gradu ili sjediti u kafani hotela u kojem sam bio smješten?

Na Susretima pozorišta/kazališta u Brčkom se godinama ponavlja isto – gosti iz svijeta teatra uglavnom ne prate prateći program, odnosno ne dolaze na vrlo zanimljive susrete sa značajnim teatarskim poslenicima niti na promocije zanimljivih časopisa i knjiga. Njima je teško da se žrtvuju jedan sat dnevno i da proprate kulturni događaj koji bi im trebao biti blizak i koristan! Ovdje ne mogu zamjeriti pozorišnim ansamblima koji se u sat i po prije početka svoje predstave moraju spremiti, što je sasvim razumljivo.

Šta rade ostali u to vrijeme?

Ne znam. Valjda bi nešto imali da navedu kao razlog svog (ne)opravdanog izostanka. Dobar izgovor zlata vrijeđi!

Mogli bi da sad kažu kako dolaze na okrugli sto nakon predstave u tom istom foajeu Doma kulture (koji tada, na žalost, postaje salon za pušenje!) na kojem su i prisutni i aktivni. Jedne godine je u vezi Okruglog stola Gradimir Gojer s pravom rekao da očekuje da to bude okrugli sto na kome će brčanska publike da iznese svoje mišljenje o predstavi, kako je to nekad bilo. Ali to je neka druga priča.

MJESTO SUSRETA RAZLIČITOSTI I ČASOPIS „RIJEČ“

Piše: Srdjan Vukadinović

Predrag Nešović

Neodvojivost vezanosti Susreta pozorišta/kazališta BiH i časopisa „Riječ“ nastavljena je i na trideset i trećem brčanskom Festivalu. Nekako je prirodno postalo da se u okviru Susreta promoviše i „Riječ“, a odmah potom da se nastave i „Regionalni pjesnički susreti“. Sa time se stvara svojevrsna sinergija nečega što je festival i izdavaštvo, odnosno predstava i časopis.

U širim kulturološkim i društvenim okvirima časopis „Riječ“ determinišu dvije bitne odrednice. Jedna je da je on nezaobilazna društvena i kulturološka činjenica, kako svojim sadržajem, tako i dinamikom izlaženja. Drugi je da je pozicioniran u veoma referentnu bazu CEEOL.

Nezaobilaznost definisanja kulturološke i društvene činjenice leži u tome što časopis svojim sadržajem pobuđuje radozonalost najšireg kruga poslenika književnosti i kulture, a šire svih onih koji se interesuju za društvena i humanistička promišljanja. Na taj način on među svoje korice baštini misao koja može doprinijeti društvenim različitostima u svakom pogledu i smislu. Samim tim može doprinijeti i poboljšanju života, makar u onom dijelu koji se tiče slobodnog vremena i upotpunjavanja segmenata boljstva života na planu kulture i aktiviteta.

Nešto malo više ljeta nego što izlazi časopis „Riječ“ stvar referentnosti i prestižnosti je postalo pozicioniranje časopisa u raznim međunarodnim bazama. To je nešto što je jako dobro kada je u pitanju kvalitativno prosuđivanje. Rejting koji uživaju određene baze u naučnim, stručnim, književnim i stručnim krugovima pomaže da se bolje uspostavi sistem vrednota u društvu, a sami tim i značajnost časopisa. Započeli su tu aktivnost časopis „Riječ“ i njegov urednik Žarko Milenić prije nekoliko godina. Tako da se danas može vidjeti na koricama ovog časopisa da je našao svoje mjesto u veoma referentnoj međunarodnoj bazi CEEOL, koja je pozicionirana u Central and Eastern European Online Library / Frankfurt am Main.

Deseta, jubilarna godina izlaženja časopisa „Riječ“ donosi kao i predhodnih godina dva veoma obimna dvobroja (1-2 i 3-4).

Budući da svaki broj časopisa odlikuju neki posebni temati koji su posvećeni značaju književnih i drugih stvaralača, tako je i u ova dva dvobroja koji su izašli desete godine časopisnog izlaženja. U dva dvobroja za 2016. godi-

Žarko Milenić

Srdjan Vukadinović

nu prisutni su tematski djelovi o Lavu Tolstoju, Thorvaldu Berthelsenu, Mileni Rudež, Seadu Mahmufendiću, Radomiru Konstantinoviću i drugima.

Treba napomenuti i temate koji se odnose na belgijsku priču scenu, kao i makedonske pisce. Nisu zaboravljeni ni američka književnica Kate Chopin i Vjačeslav Kuprijanov, ruski prevodilac i pisac.

U oba broja su prisutni pod samostalnom odrednicom brčanski, odnosno zavičajni pisci što daje posebnu dimenziju ovom časopisu. Naime budući da „Riječ“ ima distribuciju i van granica Distrikta Brčko i Bosne i Hercegovine on značajno doprinosi da se sa ovim piscima upozna i širi krug čitalaca i ljubitelja pjesničke riječi. Na taj način ovaj časopis širi jednu misiju pronošenja poetskog dara ljudi koji stvaraju u gradu na Savi i koji su životom i radom vezani za njega.

Tu su naravno i cjeline koje se tiču proze i poezije, kao i drugih književnih autora koji koji nisu životom i radom vezani za Brčko, ali su svojim duhom i prisustvom u Brčkom i duboko inkorporirani u časopis „Riječ“.

Na stranicama oba broja časopisa prisutan je veliki broj prikaza mnogobrojnih knjiga koji omgućavaju čitaocima da se upoznaju sa najnovijom izdavačkom produkcijom, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Regionu.

Kao rijetko koji časopis koji nije isključivo teatarski ili scensko umjetnički „Riječ“ objavljuje i članke koji su posvećeni teatru i drami. Tako se u ovim brojevima mogu naći tekstovi koji se bave dramskim emocijama i strastima narativa Isaka Samokovlije, kao i složenostima dramskih struktura Derviša Sušića. U godini Šekspira i Servantesa nije se moglo bez priloga posvećenih njihovom djelu. Pa su tu tekstovi o velikim idejama Viljema Šekspira u kazališnom festivalskom životu, odnosno o kazališnom problematizovanju Migela de Servantesa. Može se na stranicama časopisa vidjeti i što je to kazališno razotkrivanje istine, odnosno producentski dar festivalnih kazalištaraca. Takođe, časopis „Riječ“ donosi u drugom svom dvobroju i tekstove o dramatizaciji, o dramatizaciji kao potrebi pozorišta, Aleksandru Ostrovskom na sarajevskoj sceni, Bijenalu slovenačkog lutkarstva i pozorišne kritike, i druge.

Posebno značajan u dvobroju 3-4 je tematski dio koji je posvećen drami i u kojem su dramski tekstovi Davida Ivesa, Anna Marie Maxere, Miroslava Antića, Isa Velikanovića, Žarka Milenića, Sabahudina Hadžalića i Marije Fekete-Sullivan.

Ukazujući na autore koji vrijedno i strpljivo rade promišljajući svijet u kome žive na književni, dramski, likovni ili neki drugi način, časopis „Riječ“ doprinosi poboljšanju razvijanja svijesti u društvu koja može voditi ka napretku. Donoseći na svojim stranicama široku lepezu raznolikih tekstova skreće se pažnja na čitanje ozbiljnih štiva, naspram onih jeftinih petparačkih koji danas preplavljaju izdavačko i časopisno tržište neukusnim i profanim sadržajima. Umjesto na društvenim mrežama mnogo korisnije je to vrijeme koje se provodi u čitanju časopisa „Riječ“. Na taj način je moguće kvalitetnije živjeti. Kroz časopis „Riječ“, i sa njime se otvaraju vrata novih svjetova koji iz broja u broj su sve veća i šira, a posebno bogatija ukrasima književnih, dramskih, likovnih i drugih umjetničkih i stručnih formi i izraza.

U ZNAKU TEATRA I KNJIŽEVNOSTI

Piše: Ivana Pirić

Prateći program XXXIII Kazališnih susreta Brčko distrikta nastavljen je tradicionalnom promocijom časopisa „Riječ“ u izdanju Književnog kluba Brčko distrikt BiH. Glavni urednik je Žarko Milenić, dok redakciju čine: Mirjana Đapo, Hakija Karić, Boris Marić, Aleksandar Nikolić i Ernad Osmić. Časopis je u dvobroju za jesen i zimu izašao uz kazališne Susrete, gdje je posebno mjesto dobila drama i teatar.

Prof. Srdjan Vukadinović predstavio je „Riječ“ povodom desete godišnjice izlaženja, govoreći o njenoj sinergiji s kazalištem. „Časopis se odlikuje sa dvije odrednice, najprije kulturološkom činjenicom, prisutnom u BiH i regiji, kao i pozicioniranošću za jedan prestižan časopis. „Časopis svojim sadržajem ističe pojedince i umjetničke forme, a u zadnjem dvobroju su izašli blokovi o belgijskoj priči, makedonskim piscima i drugi, dok se sa posebnim tretmanom prišlo brčanskim pisacima“, rekao je Vukadinović.

Predrag Nešović, dramaturg, prisjetio se promocije „Riječi“ 2007. godine kada je izjavio da ako dođe do propadanja kulture u Brčkom, treba sačuvati „Riječ“. Ove godine bi, kako kaže, samo uz „Riječ“ dodao i kazališne Susrete.

„Ovaj časopis je vrlo važan, jer je u središtu od 552. strane i 14. celina upravo stvaraoc - pisac“, rekao je Nešović, naglašavajući da je u zadnjem broju dominantna cjelina drame i teatra, a predstavio je samo neke od tematskih blokova u časopisu: Belgijska priča, Makedonski pisci, Radomir Konstantinović, Proza, Poezija, te Prikazi, posvećeni dobrim dijelom brčanskim piscima.

Milenić je također predstavio „Riječ“, kazavši da je imao priliku govoriti o njemu u Moskvi gdje studira. On se osvrnuo na tematske blokove koji su zahtjevni za redakciju. „U ovom časopisu su izašle i neke drame koje nisu prije objavljene, a dvije su nakon našeg objavljivanja postavljene na scenu“, kazao je Milenić.

СА ЈЕДРИМА ОД ПАПИРА У ПОТРАЗИ ЗА СНОВИМА

Пише: Предраг Нешовић

СУСРЕТИ ПОЗОРИШТА/КАЗАЛИШТА БРЧКО ДИСТРИКТ БиХ од самог почетка посебну пажњу поклањају писаној речи. Промовишу се дела од значаја за позоришну уметност и драмску педагогију. Тако је, у оквиру пратећег програма 33. Сусрета, 22. новембра, промовисан је часопис за књижевност и културу *Riječ* у издању Књижевног клуба Брчко дистрикт БиХ.

Не знам на којој сам промоцији рекао „пророчке“ речи – да кад би све у култури Брчко дистрикта БиХ пропало, треба сачувати часопис *Riječ*. Он је семенка из чије се клице рађало све што је никло и пронело славу на пољу књижевности и уметности. Наравно, многе истине ће касније изгледати друкчије, али се у овом тренутку са чашћу тако треба односити. На срећу те моје нимало пророчке речи се нису обистиниле! Часопис *Riječ* и даље траје и одолева електронизацији. Пред нама је најновији број 3-4, јесен-зима 2016. године. Величанствен, значајан, садржајан...

Часопис за књижевност, уметност и културу *Riječi* (тог 15. априла 1972.) је, под окриљем Књижевног клуба „Пабло Неруда“, као новорођено културно чудо у Брчком, одисао свежином и полетом, у откривачким узбуђењима, у културним изазовима, у лепоти стваралаштва. Имало је ту више ентузијазма него систематичности (сад је обрнуто), више племениног горива него његовог сагоревања (сад би морало бити обрнуто). Сад је све обрнуто, а заправо исто!

Од 1972. године, кренуће цела једна магија која је из тог зрнца изродила чудесну културну башту, да би се потом у чудесној пустости под овим небом сачувала само та првосемена младица која је истрајавала је све до „утеривања демократије у народ“! И једне кише која је све то слила!

То је несумњив датум у историји часописа.

Наступила је пауза, и ћутање.

А онда је та књижевна „прошлост“ достојанствено настављена у пролеће 2007. године (год. I, бр. 1-2, пролеће-љето) када се поново појављује часопис под

називом *Riječ*, а у импресуму стоји да часопис издаје Књижевни клуб Брчко дистрикт БиХ а покровитељ је Влада Брчко дистрикта БиХ – Одјел за привредни развој, спорт и културу. У нашој посусталој и осиромашеној периодици, свака нова публикација је добродошла, да не кажем и драгоценна, поготово ако је из тзв. мање градске средине. Појава часописа *Riječ* – нови је озбиљан и целовити израз естетичке генезе уметничких континената и стваралачких поднебесја.

Дана 3. августа 2007 (петак) у 19 сати на Фицибајеру у склопу културно-спортивске манифестације „Брчанско љето – Савски цвијет“ представљен је двоброј новог часописа *Riječ* наступом реномираних аутора из БиХ, Србије и Хрватске и има садашњи формат, начин уређивања и улогу часописа, уређује га редакција на челу са Жарком Миленићем. Почетни импулс дају аутори из Брчког, Сувад Алагић, тада председник КК, и чланови: Александар Николић, Весна Вујић, Мирјана Ђапо, Расим Карић, Љиљана Тадић, Хакија Карић, Ванеса Келава, Анто Прањкић и др., сарадњом и стваралаштвом нарочито. Латили су се заиста тешког посла у намери да уреде, концепцијски фундирају и објаве један нови часопис, један од несумњиво најзначајнијих подухвата у том историјском тренутку.

Књиге имају своју сопствену судбину, писао је Црњански. Па, dakле, и часописи. Часопис *Riječ* се није заустављао ни пред искушењима времена у којем је настајао, ратовима и похарама, ни пред новом институционализацијом културе или наговештеним видовима технолошког развоја као што је компјутеризација, ни пред ограниченошћу да делује у оскудним и ненаменским условима, а још мање да излази на крај са финансијама. Имао је поверење у себе, да има сопствену судбину и да је читање исто као и живот, трагање, путовање, сазнање, откриће, лепота. Зато се без зазора појавио на почетку новог века. И новог миленијума. Седиште и администрација је Књижевни клуб. Од тог звезданог јуна часопис *Riječ* је, са једрима од папира пловио уз хладне и топле ветрове откривајући нова имена и успостављајући међуакцијски однос између центара културе и унутрашњости. Између таквих константи, брод је, пловио са вештим кормиларом спасавајући на својој палуби бројно књижевно јато, од потонућа и изгубљенућа, понекад новоткривено и изведенено на пут као и свако чедо, понекад охрабривано у вери, неговано у нади, али и часно потврђивано.

Часопис је наставио да живи и траје, да систематизује рубрике, подиже вредносне критеријуме, трага за „носећим“ сарадницима, физионира унутрашњу препознатљивост, излази из локалног атара непрестано се њему враћајући у подстицајима, у политици једне књижевне мисије, да прави сходно одређеном тренутку и појавама, тематске бројеве. Часопис је добио нов дизајн часописне форме са корицама које доносе ликовни прилог – препознатљиви детаљ града у коме и сам часопис живи.

Идејна и тематска подручја часописа ојртана су

стваралачки, распоном и прилозима коресподентних жанровским обликовањем записа, мисли и бележака о књижевном и уметничком стварању. Кроз рубрике афирмише иновантне интерпретације класичних и савремених дела и ауторских личности у областима позорја, књижевности, филмологије, путописа и др.

Естетичке концепте из којих израстају светови уметника осветљавају на својим књижевним премисама – писци, било да пишу песници или, пак, књижевни критичари или есејисти. Поетичку слојевитост испитује и указујући на континуитете и метаморфозе књижевног писма, посебно у развоју поједињих аутора и повезаности наше књижевности са европском и светском тим пре што на својим страницама обрађује савремене теме. *Riječ* је, иначе, на правом путу када испитује вишезначаност и слојевитост „медијатизације“ људске креативности.

Наглашено отворен савременим аспектима уметности и културе колико и традиционалним облицима стваралачког изражавања. *Riječ*, излазећи у Брчком, почетком новог века и миленијума, својим присуством подржава егзистенцију креативности уметника и човека уопште. Чини то са страшћу, љубављу и захвалношћу према Аутору и Делу за задовољства која нам дарују.

Нека врста манифеста, одавде, из овог града моћне песничке традиције, смело се заложио за брисање демаркационих линија између тзв. провинције и тзв. метрополе. Затражио је попуњавање беле мапе књижевне и културне сцене, подстицање и неговање домаће књижевне речи, глас младог ствараоца са првом књигом, али и равнање са светском матрицом, па ће на својим страницама показати, у првим преводима, плејаду великих светских проходника. Он је почeo у раскошној лепези са откривањем не само владајућих светских центара (Француске, Енглеске, Русије, Немачке, Италије...), већ и нових непознатих култура и језика. *Riječ* је међу првима иницирао потребу снажнијег одазива књижевне периодике као живих врела књижевне и културне сарадње.

Riječ се у својој програмској оријентацији никада није определила за локално. Вредност дела искључује периферно, маргинално, провинцијално, локално... Не могу се у име регионалног, то је часопис *Riječ* на време схватио, заговарати разни облици људских глупости, затварање у клубове и еснафе. Сваком добром писцу часопис је увек окренут. Узето у свом наличју и некњижевном смислу, локално значи затварање. Књижевна реч, пак, незаобилазан је вид зближавања. Богат је онај који себе целовито остварује, који, дакле, себе и књижевно, када то кажемо не мислимо на локални карактер за мерење вредности. Тиме бисмо угрозили заштравање књижевне речи према квалитету. Залажући се за уцелињење књижевног живота у Босни и Херцеговини, часопис *Riječ* је свестан да је то мучан задатак и да се не може обавити без сарадње свих стваралаца. Сарадња са писцима из Региона била је и остала ненадокнадива компонента. Коначно, отпада концепт дириговане часописне продукције. Дужност аутентичног књижевног

часописа је да свакако гледа преко рампе дневне политике. Зарад хуманистичких идеала часопис улази и у изнутрицу живота. Због тога, треба рећи, за протеклу деценију излажења, часопис *Riječ* није имао недаће са политикантским проценама, етикетирањем и злоћудним провереним идеолошким комисијама и није било судара са дневном политиком. Његово начело остаје: дух отворености и сарадње на што ширем простору динамична је потреба властите средине.

Ако сам овај запис почeo оном пророчком опаском да кад се све угаси у издавачкој делатности и Књижевном клубу, треба сачувати бар часопис, од кога је све никло, у време њених оснивачких почетака (како би рекао Рајко Петров Ного: *Није све пропало кад пропало све је!*) – та мисија је кроз часопис сачувана.

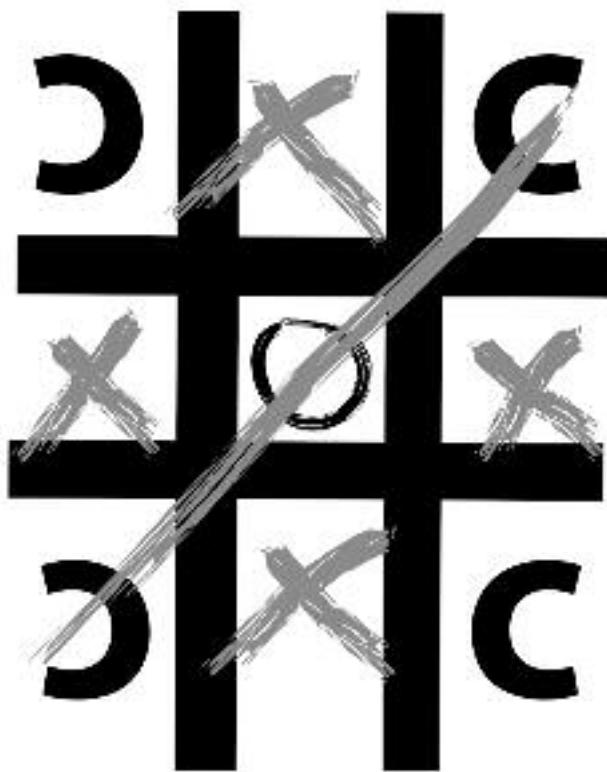
Кад су се у књижевној материци овог часописа ваљале толике деценије треба посебно поменути, у тадашњој друштвеној жизни, то зачетно семе које се рађало онда када је у „филозофији паланке“ сазрело време за духовну одбрану у побуни „унутрашњости“ у односу на право на подједнако културно сунце (а сунце ипак, по једној јеврејској, без обзира на људске различитости, подједнако обасјава цео свет).

Било би овде излишно (мада јесте прилика) говорити о његовој потреби, том жилом куцавицом у разуђивању босанско-херцеговачке културе, у њеном духовном и друштвеном организму. У време када се у лажној културној демократизацији, приватној и тајкунској, може објавити све и свашта, часопис чува одређене вредносне критеријуме и ниво књижевне речи. За разлику од пропалих великих издавачких кућа, часопис се је на срећу, уз многе резове и нимало нежне рестрикције ипак одржао.

Било би лепо овог пута и у овој прилици поменути још једном да у идућој години часопис има мали јубилеј: издржао је првих десет година у поновном излажењу!

Сад је ред, када часопис *Riječ* и даље траје, да пожелим да однекуд дуне неки добри ветар за његова нова бела једра, и поновну дугу пловидбу у овом узбурканом времену.

Срећна мирна и успешна пловидба на „многаја љета“.

Народно позориште у Београду

ЈОВАН СТЕРИЈА ПОПОВИЋ

РОДОЉУПЦИ

Редитељ и сценограф **Андраш Урбан**

Драматург и сарадник редитеља **Сузана Вуковић** Драматург **Славко Милановић**

Костимограф **Марина Сремац** Композитор **Ирина Поповић** Драговић

Сценски говор **Љиљана Мркић** Поповић Сценски покрет **Тамара Антонијевић**

Реализација сценографије **Мираш Вуксановић** Асистент редитеља **Максим Милошевић**

Извршни продуцент **Милорад Јовановић** Организатор **Јасмина Урошевић**

За сонгове коришћени текстови

Јована Стерије Поповића, Ђуре Јакшића, Јована Хаџића и Стевана Владислава Каћанског

Премијерна подела:

Жутилов **Слободан Бештић** Нанчика **Анастасија Мандић**

Милчика **Сузана Лукић** Шандор **Лепршић** **Павле Јеринић**

Госпођа Зеленићка **Нела Михаиловић** Шербулић **Хаџи Ненад Маричић**

Смрдић **Никола Вујовић** Гавrilović **Предраг Ејдус**

Нађ **Пал Бранко Јеринић** Скоротеча **Бојан Кривокапић**